

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 24 Temmuz 2019

Büyümenin Kaynakları, Kalkınmanın Planlanması

İktisadi büyümenin kaynakları ve sürdürülebilirliği soruları iktisat biliminin açıklanması en zor ve hatta mistik sırları arasında. “Büyüme” insanlık tarihinde görece yeni bir olgu. Kabaca sanayi devrimiyle birlikte gözlenmeye başlanan; ve özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında “kapitalizmin altın çağı” diye adlandırılan dönem ile birlikte tüm ülkeleri bir yarışma içinde gezegenimizin kaynaklarını sınırlarına değin zorlayan bir hedef.

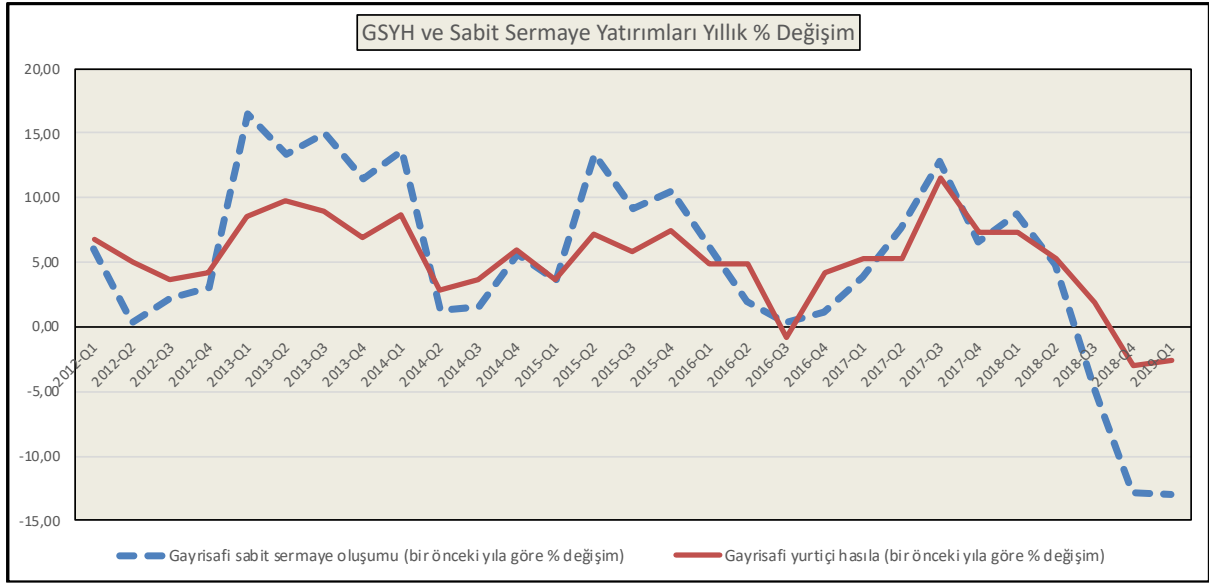
Ana akım (neoklasik) geleneğe bağlı iktisatçılar büyümenin “arz yönünden” kaynaklarını kabaca sermaye, emek ve teknoloji / kurumsal gelişme ile açıklama çabası içindeler. Ancak ne var ki, büyümeyi “arz yönünden”, yani milli geliri “üretim” süreci içinde açıklamaya dönük çabalar, büyüme hızının hemen hemen tüm ekonomilerde neden bu denli oynak ve inişli çıkışlı olduğu konusunda algılamakta yetersiz kalmakta. Gerçekten de gelişmiş / az gelişmiş tüm ekonomilerde büyüme hızlarının yıldan yıla gösterdiği oynaklığın neden kaynaklandığı; iş çevrimlerinin neden bu denli keskin düşme – ivmelenme ile betimlendiği soruları “arz-yönlü” iktisat düşüncesinin içinden çıkamadığı gözlemleri arasında.

Bu gerçek karşısında alması açıklaamalar, milli gelirdeki değişimleri “*talep unsurlarına*” dayandırmakta. Keynesgil, heterodoks ve Marxgil iktisadi düşüncülere dayalı modeller, ekonomik büyümedeki dönüşümleri milli gelir üzerine olan toplam talebin düzeyine (ya da düzensizliğine) bağlı olarak açıklamaktalar.

Söz konusu talep unsurları arasında en önemli kategori ise *sabit sermaye yatırımları*. Yatırım talebi milli gelir üzerine olan harcama unsurları arasında en oynak, en değişken ve belirsizlik, güven, hukuksal üst yapı ve genel anlamda makro ekonomik istikrar algısına en duyarlı kalem olarak öne çıkıyor. Bu anlamda da büyümenin oynaklığı ve sürdürülebilirliğinin en önemli belirleyicisi olarak değerlendiriliyor.

Türkiye'nin Yatırım Talebi

Buraya kadar özetlediğimiz kuramsal kavramları Türkiye ekonomisinin yakın tarihçesi boyunca gösterelim. Aşağıdaki şekilde Türkiye ekonomisinin yakın dönem büyüme hızları ve sabit sermaye yatırımlarının yıllık değişimi birlikte çizilmiş durumda. Kaynağımız Türkiye İstatistik Kurumu resmi verileri.

Şekildeki verilerden Türkiye milli gelirindeki değişimlerin (GSYH büyüme hızının), sabit sermaye yatırım harcamalarına ne denli duyarlı olduğu net biçimde gözleniyor. 2009 küresel krizi sonrası dönemde, Türkiye ekonomisindeki dalgalanmalar ve kabaca 2018’in ikinci çeyreğinden başlayan ekonomik kriz süreci şeklin ana temasını oluşturuyor.

Kriz dalgasının odağında ise yatırım harcamalarındaki daralma (çöküş) gözüküyor. Yatırımlardaki daralma son üç çeyrek dönemde sırasıyla yüzde (eksi) 4.8; 12.9 ve 13.1 oranlarıyla izlenmekte. Kriz, artık dövizin pahalılaşması, ya da yüksek enflasyon gibi “fiyat” göstergelerini aşmış, reel ekonomide yatırımsızlık, işsizlik ve hanehalkı gelirlerinin gerilemesi biçimlerine bürünmüş durumda.

11. Kalkınma Planı mı; İyi Niyet Temennileri mi?

2019 – 2023 arasını kapsayan 11. Kalkınma Planı bu gerçekler eşliğinde tasarlandı. “Plan” metni 2019-2023 döneminde milli gelirin yılda yüzde 4.3 büyüyeceğini öngörüyor. Hedeflenen yüzde 4.3 büyümeye ana katkının yüzde 5.9 ile sermaye birikiminden geleceği öngörülmekte. Halbuki, 2018’den bu yana eksi büyüyen sabit sermaye yatırımları söz konusu olan bir ekonomide sermaye birikiminin nasıl birdenbire mucizevi bir yön değiştirme gerçekleştirebileceği akıl dışı... Bu hayali beklentiye koşut olarak ulusal özel tasarrufların yüzde 26.5’ten yüzde 30’a çıkacağı öngörülmekte. Türkiye’nin Asya ülkelerini dahi aşan böylesi bir tasarruf performansını, daralan özel gelir konjonktüründe sağlaması ise hayal ötesidir.

İktisat disiplininin pratiğine göre, konulan hedeflerin gerçekten “*plan hedefi*” niteliği kazanabilmesi için, hedefler ve kaynakların bütçe kısıtlarının nasıl dengeleneceğinin çalışılmış; maliyet-getiri analizindeki alternatiflerin teker teker irdelenmiş ve bir optimuma karar verilmiş olması gerekir. Aksi takdirde, bütçe ve kaynak kısıtı gözetilmeden konulan hedefler, rasgele düzenlenmiş iyi niyet temennilerinden ibaret kalacaktır.